

Nota

Verslag van resultaten Proefsleuvenonderzoek

HARELBEKE GAVERSSTRAAT (Prov. West-Vlaanderen)

Auteur: Jelle DEFRANCO

Projectcode 2020A437

Projectcode:	2020A437
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Harelbeke Gaversstraat
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	Noordwest: 75963.02, 171896.52 Noordoost: 76079.47, 171980.68 Zuidwest: 75978.75, 171860.98 Zuidoost: 76116.46, 171930.67
Kadastergegevens:	HARELBEKE 3 afd. sectie D nrs. 1415 H6, deel van 1415L7.
Topografische kaart:	Zie plan in bijlage 2
Begindatum onderzoek:	10/06/2020
Einddatum onderzoek:	11/06/2020
Relevante termen thesauri:	Proefsleuvenonderzoek
Alle betrokken actoren:	Jelle Defrancq (archeoloog), Rosalie Vincent (archeoloog)
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

0. INHOUDSTAFEL

0. INHOUDSTAFEL	3
1. BESCHRIJVEND GEDEELTE	5
1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT	5
1.1.1. Inleiding.....	5
1.1.2. Vraagstelling.....	7
1.1.3. Randvoorwaarden	8
1.1.4. Geplande werken.....	9
1.2. WERKWIJZE EN STRATEGIE.....	10
1.2.1. Beschrijving en motivering onderzoeksstrategie.....	10
1.2.2. Organisatie van het vooronderzoek.....	11
1.2.3. Gebruikt materiaal.....	12
1.2.5. Inbreng specialisten.....	12
1.3. ASSESSMENT ONDERZOCHE GEBIED	12
1.3.1. Landschappelijke ligging	12
1.3.2. Historische situering.....	14
1.3.3. Archeologisch kader.....	20
2. ASSESSMENTRAPPORT	22
2.1. STRATIGRAFIE	22
2.2. ASSESSMENT SPOREN	26
2.2.1. Brandrestengraven.....	27
2.2.2. (Paal)kuilen.....	30
2.2.3. Greppels.....	32
2.3. ASSESSMENT VONDSTEN	33
2.3.1. Aardewerk.....	33
2.3.2. Kleipijp.....	36
2.3.3. Silex.....	38
2.4. ASSESSMENT STALEN	38
2.5. ASSESSMENT CONSERVATIE.....	38
3. DATERING EN INTERPRETATIE	39
3.1. LANDSCHAPPELIJKE INTERPRETATIE	39
3.2. GEMOTIVEERDE INTERPRETATIE VAN VONDSTEN EN SPOREN	39
3.3. CONFRONTATIE MET RESULTATEN BUREAUSTUDIE	40
3.4. SYNTHESE	40
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	41
4. POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING	48
4.1. AARD VAN DE POTENTIËLE KENNIS	48
4.2. WAARDERING	48

4.3. KADER VOOR EXPLOITATIE VOOR POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING	49
5. SAMENVATTING	50
6. BIBLIOGRAFIE	52
6.1. UITGEGEVEN BRONNEN.....	52
6.2. INTERNETBRONNEN.....	53
6.3. BIJLAGEN.....	54

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

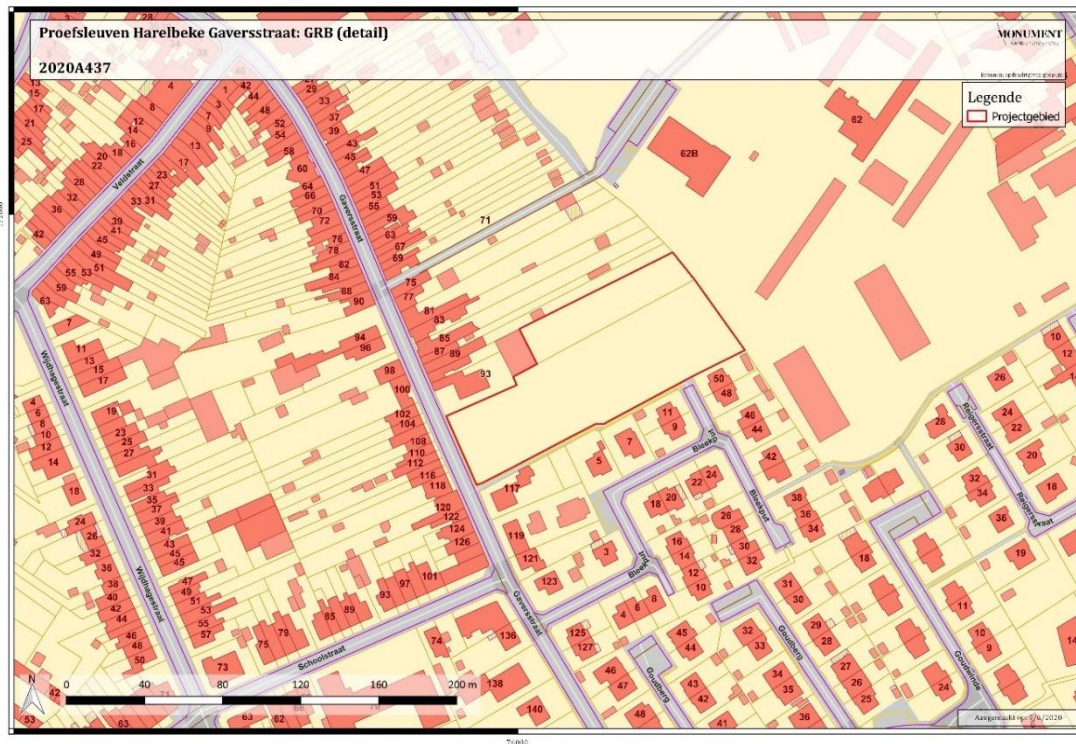
1.1. Onderzoeksopdracht

1.1.1. Inleiding

De nota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen te Harelbeke Gaversstraat, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Deze archeologienota werd opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog. In het kader van deze archeologienota werd een bureauonderzoek uitgevoerd¹ (ID 2953). Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen. Het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet staven waardoor verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem werd geadviseerd in de vorm van landschappelijke boringen en een proefsleuvenonderzoek. Deze nota is het verslag van het geadviseerde proefsleuvenonderzoek. Het verslag van de resultaten van de landschappelijke boringen is neergeschreven in de oorspronkelijke archeologienota² die concludeerde dat geen verder booronderzoek nodig was maar direct kon overgegaan worden naar proefsleuven. Hierbij werd het volledige plangebied weerhouden voor proefsleuven onderzoek (Figuur 1; Figuur 2).

¹ De Cleer S. en Desmet C. 2015
(<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>)

² De Cleer S. en Desmet C. 2015
(<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>)

Figuur 1: Projectgebied geprojecteerd op GRB (www.geopunt.be)

Figuur 2: Projectie van het projectgebied op recente satellietfoto's (Google Satellite).

1.1.2. Vraagstelling

De bedoeling van het archeologisch onderzoek is te achterhalen of archeologische sporen en structuren herkend kunnen worden binnen het projectgebied. Hiertoe werden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld³:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Zijn er tekenen van erosie/sedimentatie? In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Waardoor kan het eventueel ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Wat is de aard en de datering van de sporen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de archeologische sporen en de landschappelijke context?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan de nabijgelegen Deltaparksite?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - a. Wat is de ruimtelijke afbakening van de zones (xyz) voor vervolgonderzoek
 - b. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek
 - c. Welke vraagstelling zijn voor vervolgonderzoek relevant
 - d. Zijn er voor de beantwoording van deze vragenstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid.

³ De Cleer S. en Desmet C. 2015
(<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>)

1.1.3. Randvoorwaarden

Zowel het veldwerk als de verwerking en de rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Bij uitvoeren van de proefsleuven werd de grond gescheiden afgegraven (teelaarde, moederbodem) en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurde op een dergelijk manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt.

Voorafgaand aan het archeologisch proefsleuvenonderzoek bleken binnen het plangebied reeds graafwerken uitgevoerd. Hierbij werd een groot deel van de teelaarde afgegraven in functie van de verkavelingswerken (zie Figuur 3). Bij aanleg van de sleuven bleek dat deze afgraving beperkt bleef tot minstens 30cm boven het archeologisch niveau en bijgevolg geen consequenties had voor de bewaring van de archeologische sporen.

Figuur 3: Afgegraven teelaarde in het noordoostelijk deel van het projectgebied (Foto met zicht uit het noordoosten)

1.1.4. Geplande werken⁴

Het archeologietraject werd opgestart naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag voor een onbebouwd terrein in de Gaversstraat te Harelbeke. Binnen het projectgebied (ca. 7950m²) worden door de initiatiefnemer 20 nieuwbouwwoningen met bijhorende infrastructuur gerealiseerd. De geplande werken bestaan uit aanzienlijke bodemingrepen zoals de aanleg van een wegnis, rioleringen, fundering van wooneenheden, parkeergelegenheid en een groenzone. Dit impliceert een dermate verstoring van het bodemarchief dat potentiële archeologische sporen aangetast of vernield zouden worden. Gezien er voor de geplande bodemingrepen nog geen definitieve plannen beschikbaar waren op het moment van schrijven van de archeologienota, werd uitgegaan van een totale verstoring van het archeologische bodemarchief.

Figuur 4: Verkavelingsplan

1.2. Werkwijze en strategie

1.2.1. Beschrijving en motivering onderzoeksstrategie

Op basis van het bureauonderzoek en de resultaten van landschappelijke boringen werd vastgesteld dat het volledig terrein (ca. 7950m²) een groot potentieel kent wat betreft het aantreffen van archeologische sporen en vondsten vanaf het Neolithicum. Hierdoor werd verder vooronderzoek onder de vorm van proefsleuven geadviseerd.

Doel van het proefsleuvenonderzoek is de ondergrond archeologisch in kaart te brengen. Hierbij wordt de methode van continue sleuven gebruikt met een breedte van ca. 2m. De locatie van de proefsleuven werd aangegeven in het programma van maatregelen van de bureaustudie. Hierbij is het van belang dat slechts een beperkt deel van het plangebied wordt onderzocht met een dekkinggraad van 10% tot 15%⁵. Conform het programma van maatregelen werden 6 continue sleuven aangelegd met een breedte tussen 1,80m tot 2m en een tussenafstand van minimum 12m en maximum 15m. Voor de uitgraving werd gebruik gemaakt van een niet getande graafbak. Er werd gestreefd naar een dekking van 12,5% (10% via proefsleuven + 2,5% via kijkvensters) van de onderzoekbare oppervlakte. Per sleuf werd machinaal een profielput aangelegd, zodat een geschrinkt patroon ontstaat en men in feite een globaal zicht krijgt op de bodemopbouw van het onderzoeksterrein.

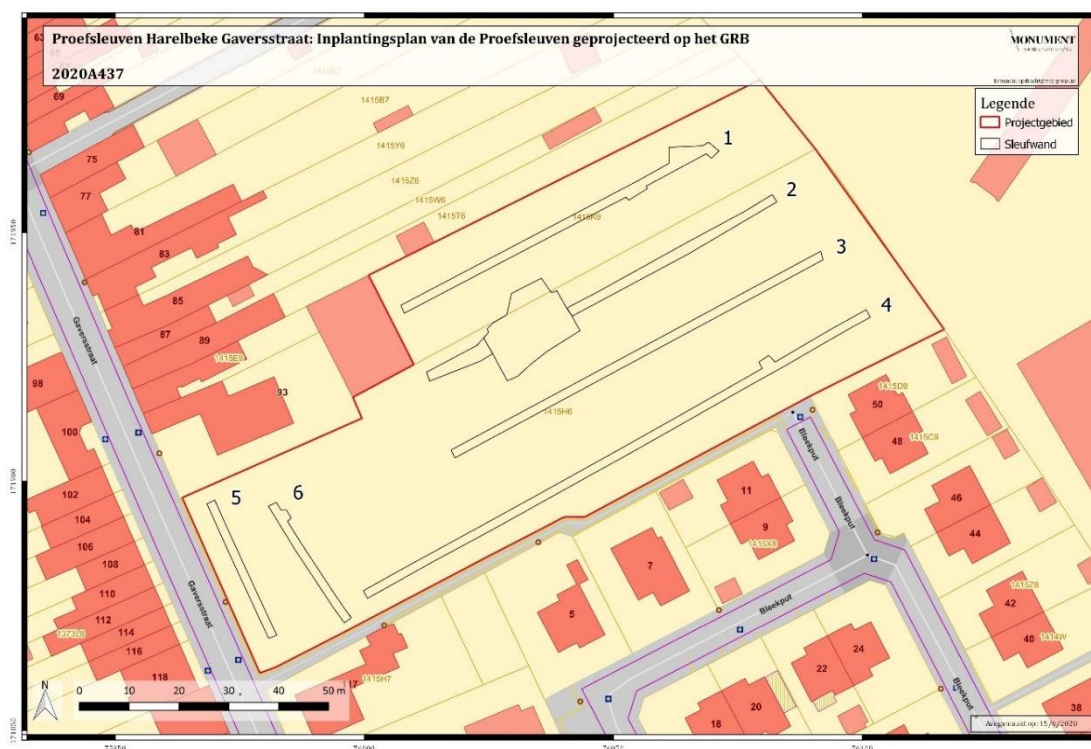
Het vooropgestelde sleuvenplan in het Programma van Maatregelen van de bureaustudie kon grotendeels gevolgd worden met uitzondering van Sleuf 5. Deze bleek bij uitzetten te dicht bij het bestaande trottoir te liggen. Er werd daarom gekozen om deze een vijftal meter op te schuiven richting het noordoosten en parallel aan te leggen met de Gaversstraat.

Het projectgebied heeft een oppervlakte van 7950m². In totaal werd 930m² archeologisch onderzocht door middel van proefsleuven, wat neerkomt op zo'n 11,6% van het onderzoekbare terrein. Zowel het veldwerk als de verwerking en de rapportage dienen te voldoen aan de methodiek, zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden.

⁵ De Cleer S. en Desmet C. 2015
(<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>)

Sleufnummer	Oppervlakte
1	141m ²
2*	337m ²
3	147m ²
4	203m ²
5	52m ²
6	50m ²
Totaal	930m²

Tabel 1: overzicht van de sleuven en hun oppervlaktes

Figuur 5: Inplantingsplan van de proefsleuven geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be).

1.2.2. Organisatie van het vooronderzoek

Het terreinwerk werd uitgevoerd op woensdag 10 juni en donderdag 11 juni 2020 door veldwerkleider Jelle Defrancq en archeoloog-assistent Rosalie Vincent. Er kon aansluitend gedicht worden.

1.2.3. Gebruikt materiaal

Voor het afgraven werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een platte graafbak van 1,80m breed. De bodem werd afgegraven tot op het archeologisch relevante niveau, waar de sporen zichtbaar werden. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de veldwerkleider om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. Onmiddellijk na het uitgraven werden de sporen opgeschaafd, gefotografeerd (code **HAGA20, 2020A437**) en beschreven. Teneinde een goed inzicht te krijgen in de bodemopbouw werden verspreid over het terrein 6 wandprofielen schoongemaakt, gefotografeerd, beschreven en ingetekend op schaal 1:20. De foto's werden genomen met een Nikon van het type Coolpix waterproof 18m/59ft Shockproof 2m 6.6ft met optical zoom 4.3-21.5mm 1:2.8. Alle vondsten werden gerecupereerd per context en in een vondstenzakje gestoken samen met een vondstenkaartje. Het digitaal inmeten van de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in TAW) werd gedaan door middel van een gps-toestel.

1.2.5. Inbreng specialisten

Aardkundige Pierre Legrand stond in voor de begeleiding bij de interpretatie van de bodemprofielen.

1.3. Assessment onderzochte gebied

1.3.1. Landschappelijke ligging⁶

Harelbeke is een stad ten noordoosten van Kortrijk, in het zuidoosten van de provincie West-Vlaanderen. Harelbeke fuseerde in 1977 met Hulste en Bavikhove. De fusiegemeente grenst in het noordoosten aan Waregem en in het oosten aan Deerlijk. In het zuiden grenst Harelbeke aan Zwevegem en Kortrijk, en het westen aan Kuurne. Harelbeke behoort tot het bestuurlijk en rechterlijk arrondissement, vrederegerecht kanton Kortrijk en tot het bisdom Brugge. Het studiegebied is gelegen in de Gaversstraat te Harelbeke. Deze straat ligt ten zuiden van de historische stadskern van Harelbeke en ten noorden van provinciedomein de Gavers. Het plangebied zelf was tot voor kort in gebruik als akkerland. De onmiddellijke omgeving heeft een residentiële functie.

De omgeving van het plangebied bevindt zich op de overgang tussen de alluviale vlakte van de Leie en het lemige Leie-Schelde-Interfluvium in het noorden en een meer heuvelachtige regio in het zuiden. De alluviale laagvlakte tussen Leie en Schelde bestaat uit twee brede valleien die evenwijdig in zuidwest-noordoostelijke richting lopen. Het heuvelachtig gebied ten zuiden van het onderzoeksgebied strekt zich uit over het zuidoosten van West-Vlaanderen,

⁶ De Cleer S. en Desmet C. 2015
(<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>)

over Moeskroen, Anzegem tot in Kruishoutem en vormt de waterscheiding tussen Leie en Schelde. De regio wordt doorsneden door beken zoals de Arendsbeek en de Gaverbeek. Beiden zijn echter overwelfd, gekanaliseerd en omgeleid.

De noord-zuid-georiënteerde Gaversstraat, die het zuidwestelijk deel van het projectgebied begrensd, verbindt de historische stadskern van Harelbeke op de rechter Leieoever met de Gavers. De Gavers werd in recente tijden omgedoopt tot een provinciaal recreatiedomein en dankt zijn naam aan het voormalig meersengebied dat zich hier bevond.

Het plangebied is relatief vlak en grotendeels gelegen tussen 17m en 17.5m TAW. Bodemkundig zouden zich ter hoogte van het studiegebied Matig natte lichte zandleembodems met sterk gevlekte verbrokkelde textuur B horizont bevinden (type **IPdc**). In het oosten en westen van het plangebied bevinden zich Bebouwde zones (**OB**) (Figuur 6).

De top van het Tertiair ligt in het plangebied op -10 meter diepte. De quartaire moederbodem bestaat uit matig goed gesorteerde, zandlemige tot zandige eolische afzettingen uit het Weichseliaan die hier volgens de quartairgeologische kaart aanwezig zijn en die tot de Formatie van Gent behoren.

Figuur 6: Bodemkaart met aanduiding van het plangebied.

1.3.2. Historische situering⁷

Harelbeke wordt voor het eerst vermeld in 629 en in 691 als “*harlebecca*”. Ten eerste zou Harelbeke afgeleid zijn van “*Harula*”, dat zandige heuvelrug betekend. Een tweede mogelijkheid is dat ‘harel’ van ‘akar’ afgeleid is, wat glanzend betekend. Harelbeke zou dan refereren naar een ‘Glanzende Beek’. Hieraan gerelateerd is “*Harla*” een variant van “har(w)” dat vertaalt als droog, hard ruw. Harelbeke zou dan ruw water of ruwe beek betekenen. Een derde verklaring tenslotte is dat Harelbeke afgeleid werd van “*Harula*”, vlasvezel.

Uit de historische bronnen weten we dat het grondgebied Harelbeke zich gedeeltelijk in het Methelawoud bevond. Dit bosmassief was in de 10de eeuw eigendom van de Gentse Sint-Pietersabdij en strekte zich uit over het huidige Waregem en Deerlijk met uitlopers tot in Harelbeke. Tijdens de middeleeuwse ontginningsbeweging (11de – 12de eeuw) werden de bossen gerooid en omgezet in landbouwgrond.

Daarnaast zou er sinds de 9^e eeuw een bidplaats aanwezig zijn in Harelbeke. De geschiedenis van deze eerste kerk is nauw gelinkt aan de legende van de *forestiers* of woudgraven zoals Liederik (793-817). Hoewel de historiciteit van deze figuren niet vaststaat worden ze in latere middeleeuwse bronnen zoals *Genealogia comitum Flandrensium* vermeld als voorouders van Boudewijn I, graaf van Vlaanderen.

Op het einde van de 9de eeuw kwam Harelbeke in het bezit van Boudewijn II waarna onder andere een grafelijke spijker, banmolens en een leenhof voorkwamen aan de oevers van Leie. Vanaf de 10^e eeuw was Harelbeke deel van de Kasselrij Kortrijk. De parochie Harelbeke bestond uit Harelbeke-binnen en Harelbeke-buiten. Harelbeke-binnen (het schependom) strekte zich uit vanaf de Leie in het zuidwesten tot aan de huidige Oostwijk in het noordoosten en vanaf de Stedestraat in het noordwesten tot aan de huidige Eiland- en Arendswijk in het zuidoosten. De stadskern was tweeledig. Het gebied rond de Sint-Salvatorskerk (cf. Gentsestraat) werd gevormd door de heerlijkheid Ten Doorne, eigendom van het Sint-Salvatorskapittel; het gebied daarrond werd het Vrije genoemd. Al wat daarbuiten viel, behoorde tot Harelbeke-buiten.

In de 11de eeuw werd in de Leie een zwaaiком aangelegd en op de Leieoever werden banmolens gebouwd. Deze worden voor het eerste vermeld in 1125. Vanaf 1100 werd Harelbeke een grafelijke stad met stadhuis. In de daaropvolgende eeuwen werden de Harelbeekse rechten uitgebreid. In 1335 kreeg de stad het recht om aan lakennijverheid te doen. Tussen 1387 en 1393 werd een nieuwe graanwatermolen gebouwd. Tevens is er vanaf 1413 sprake van het klooster van de Heilige Augustinus aan de Marktstraat.

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14760>

Na de middeleeuwen eisten eeuwen van conflicten hun tol. Aanslepende conflicten tussen Kortrijk en Harelbeke zorgden voor vernielingen. Daarnaast waren er de godsdienstoorlogen, de pest en de Spaanse successieoorlog (1701-1714). Elke fase van vernieling ging ook gepaard met wederopbouw die deels het huidige stadsbeeld bepaalden. Zo werd het marktplein in de loop van de 17^e eeuw grotendeels volgebouwd. Vanaf 1716 werd een steenweg tussen Gent en Kortrijk aangelegd. Het stabiele Oostenrijks bewind van Maria Theresia (1745-1765) ging gepaard met de bouw van een nieuwe kerk en proosdij samen met imposante woningen in de *Oost-* en *Westwijk*.

Het zou echter de 19^e eeuw zijn die de grote landschappelijke veranderingen inluidde. In 1839 werd de spoorwegverbinding Kortrijk-Harelbeke-Gent aangelegd. Vanaf 1859 wordt gestart met het graven van het kanaal Kortrijk-Bossuyt. Na de tweede wereldoorlog onderging de stadskern een laatste grondige verandering waarbij nieuwe sociale woonwijken werden aangelegd ter hoogte van de Arenswijk en Zuidstraat; de Arendsbeek werd overwelfd en het kanaal Kortrijk Bossuyt werd aangepast aan zwaardere scheepvaart.

Op de historische kaarten van Deventer (1550-1565) en Sanderus (1641-1644) wordt Harelbeke weergegeven als een bewoningskern die zich uitstrekt langs het wegtracé tussen Kortrijk en Gent, parallel met de Leie. De omgeving van het projectgebied, dat net buiten deze kern ligt, bestaat voornamelijk uit open landbouwland.

Ook in de 18e eeuw ligt het projectgebied buiten de stadskern en onder akkerland. De voorganger van de huidige Gaversstraat is reeds aanwezig (Figuur 9). Onmiddellijk ten noordoosten van het projectgebied zijn enkele kleine gebouwtjes aanwezig die vanaf het midden van de 19^e eeuw verdwenen blijken te zijn. Minstens vanaf 1841 komt een wandelweg voor die over de zuidhoek van het projectgebied loopt (Figuur 10, Figuur 10, Figuur 12). Op de luchtfoto's uit de periode 1979-1990 zijn tenslotte de 20^e-eeuwse landschappelijke veranderingen te zien met het ontstaan van de wijken van het eiland in het zuiden van het plangebied en bebouwing aan de Gaversstraat in het westen (Figuur 13).

Figuur 7: Zicht op “Harlebeecke” (“Atlas des Villes des Pays-Bas” van J. van Deventer)⁸

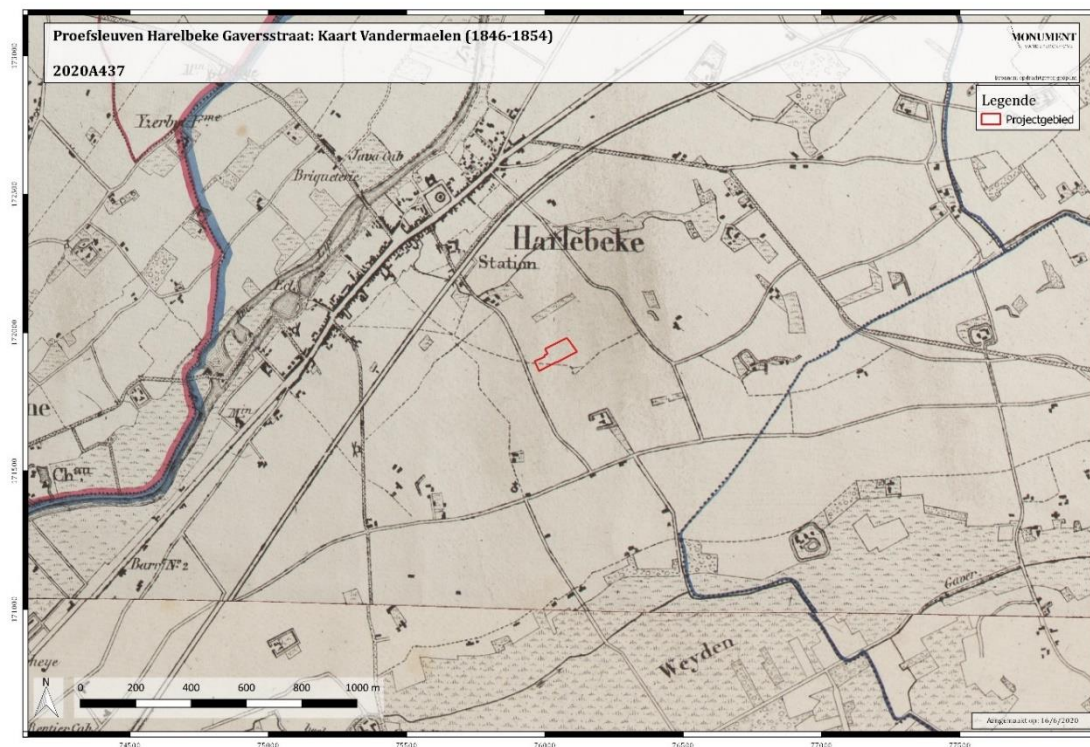
⁸ <http://cartesius.be/CartesiusPortal/>

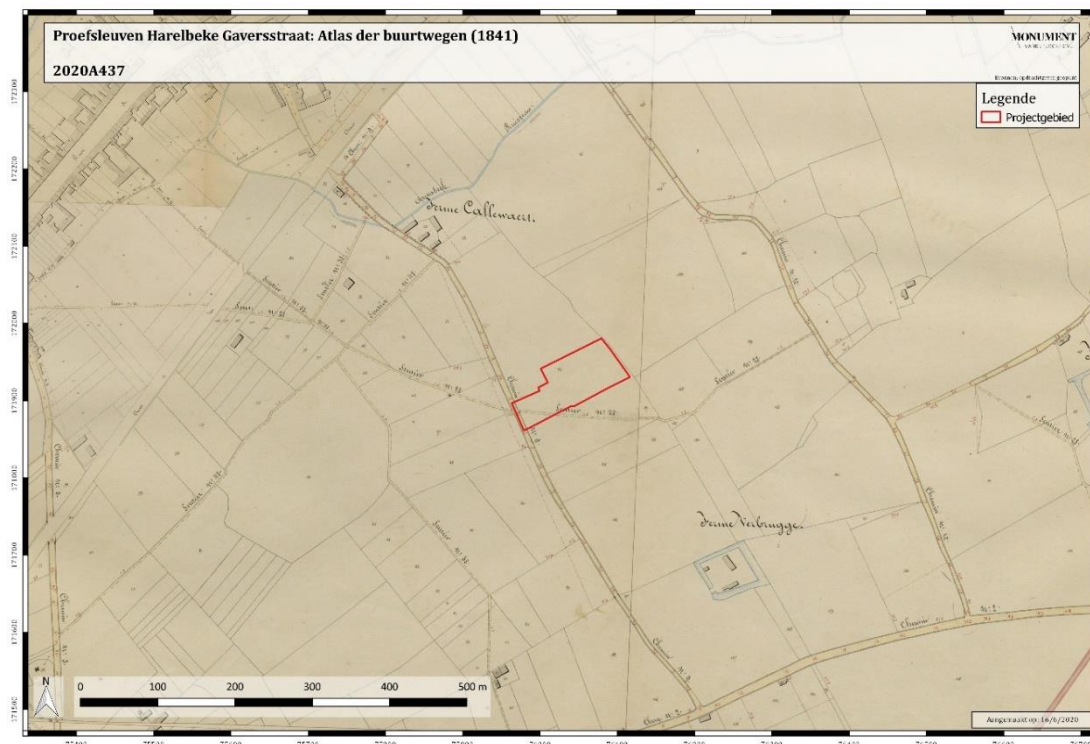
Figuur 8: Zicht op “Harlebeka” (“Flandria Illustrata” van A. Sanderus). Het studiegebied ligt in de rechter onderhoek van de afbeelding.

Figuur 9: Ferrariskaart (1771-1778) met weergave plangebied.

Figuur 10: Vandermaelen kaart met aanduiding van het plangebied.

Figuur 11: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied.

Figuur 12: kadasterkaart van Popp met aanduiding van het plangebied.

Figuur 13: Projectgebied geprojecteerd op luchtfoto (1979-1990)

1.3.3. Archeologisch kader

Aan de hand van de gekende archeologische vondsten uit de regio zijn de verwachtingen voor het plangebied het grootst voor vondsten uit de metaaltijden/Romeinse tijd en de middeleeuwen. Oudere sporen vanaf het Neolithicum kunnen echter niet worden uitgesloten.

Het plangebied ligt ongeveer 1,2 kilometer ten noordoosten van de Collegewijk waar verschillende vondsten die de laatste decennia werden gedaan duidelijk wijzen op het bestaan van een Romeinse bewoningskern: 'de *vicus* van Harelbeke-Stasegem'.⁹ De huidige Heerbaan, die op een 400-tal meter ten zuiden van het plangebied loopt, zou teruggaan op een Romeinse wegtracé (cf. toponiem) dat de verbinding maakt tussen deze *vicus* en de *vicus* van Velzeke.¹⁰ Dichtbij het plangebied, aan de kruising tussen de Gaversstraat en de Heerbaan werd reeds een Romeinse waterput aangetroffen samen met een brandrestengraf en een vondsconcentratie (71092).¹¹ Ook ten westen hiervan langs dezelfde heerbaan werd een Romeinse bewoningskern vastgesteld (77317).¹² Verder werden ook in het historische stadscentrum van Harelbeke Romeinse vondsten gedaan onder de vorm van muntschatten en herbruik van bouw materiaal voor de bouw van de Sint-Salvatorkerk. De muntvondsten uit het stadcentrum hebben een 4^e-eeuwse datering terwijl de *vicus* van de collegewijk zijn hoogtepunt kent tussen de 1^e en 3^e eeuw.¹³ Dit wijst op een noordwaartse verschuiving van het zwaartepunt van bewoning richting de Leieoevers.¹⁴ Het studiegebied ligt net tussen deze twee kernen. Ook de bredere regio is rijk aan Romeinse nederzettingen. Op amper 5 km van de site bevond zich de *vicus Cortoriacum* (Kortrijk). In een straal van 30 tot 50 km vinden we ook Doornik (*Turnacum*) en Viroviacum (Wervik). Het spreekt dus voor zich dat het plangebied een groot potentieel heeft voor de aanwezigheid van Romeinse bewoning.

De locatie van het plangebied op een kleine 700m van het historische stadscentrum draagt bij tot een hoge verwachting voor middeleeuwse sporen. Uit de cartografische studie bleek echter dat de Gaversstraat zich tot in de 19^e eeuw buiten de bewoningskern van Harelbeke lag. De sporen zullen dus eerder van rurale aard zijn. Zo zijn in de onmiddellijke omgeving van het studiegebied zeker drie laatmiddeleeuwse walgrachtsites gekend (CAI locaties 74594, 74593, 74591).

Verder zijn in de nabijheid van het plangebied ook steentijdvondsten gedaan. Op de kruising tussen de Gaversstraat en de Heerbaan, net ten zuiden van de eerste besproken Romeinse vindplaats (CAI locatie 71092) werden onder andere boren en schrabbers gevonden uit het finaal-paleolithicum (CAI locaties 70315, 76060). Uit booronderzoek bleek echter dat de

⁹ Despriet P.1969

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14836>

¹¹ Léva C., Viérin J., 1961

¹² Ferfers F. 2008

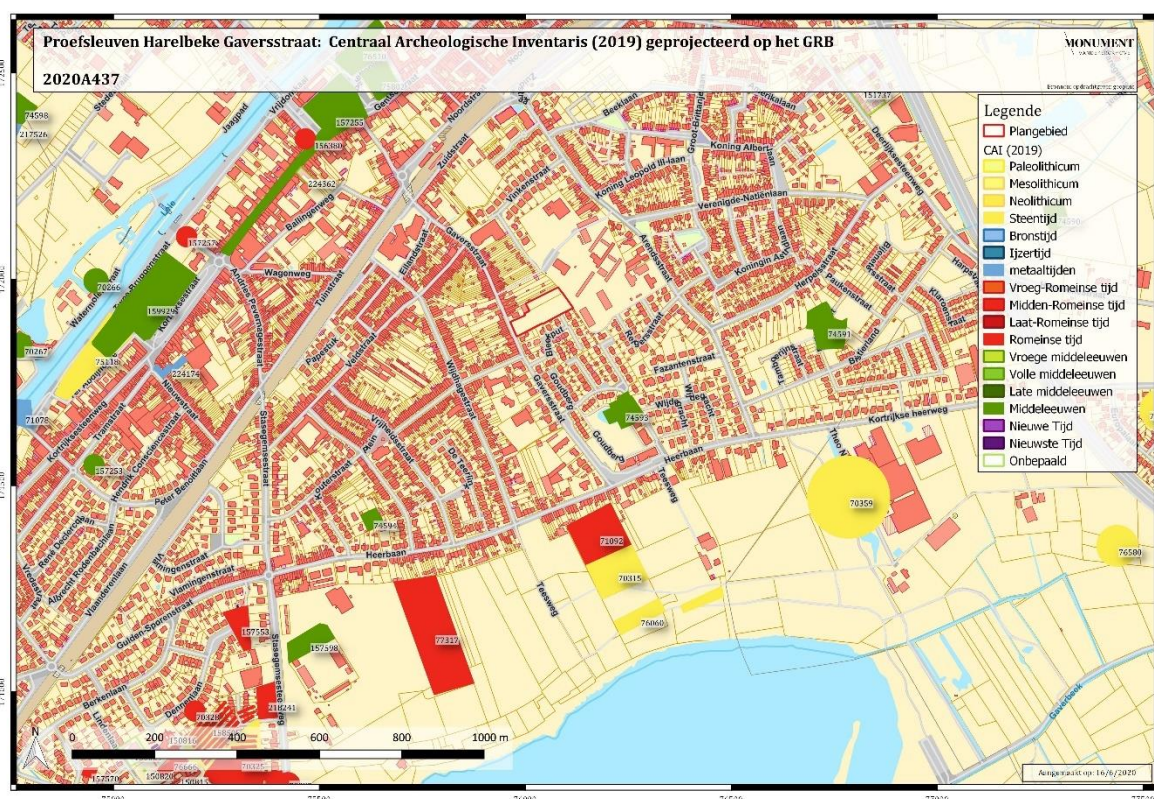
¹³ Despriet P. 1978, Despriet P. 1984; Matton 1989.

¹⁴ Devlieghe L., 1959, 19-62; Ooghe et. al. 1979, 33.

bewaring van het bodemarchief te slecht is voor het aantreffen van *in situ* steentijdsites. Toch kunnen losse vondsten uit deze periode niet worden uitgesloten.

Op de Romeinse vicus zijn ook enkele vondsten gedaan uit de Metaaltijden. Zo is ten noorden ter hoogte van de collegewijk een afvalput uit de vroege ijzertijd aangetroffen bij de aanleg van een kelder (CAI locatie 70194). Net ten zuidwesten hiervan zijn verschillende stukken aardewerk als losse vondst geregistreerd met een datering in de ijzertijd. Ook in het stadscentrum zouden losse scherven zijn aangetroffen uit de metaaltijden (CAI locatie 224174).

Een 3,5 kilometer ten zuiden van het plangebied ligt de site van Harelbeke/Kortrijk Deltapark. Hier werden vondsten uit Late ijzertijd tot late middeleeuwen aangetroffen met het hoogtepunt van bewoning in de late ijzertijd tot midden-Romeinse tijd. Vooral in de midden Romeinse tijd vertonen de sporen een grote samenhang.¹⁵ Deze periode loopt gelijk met de bloeiperiode van de vicus van Harelbeke Stasegem die een tweetal kilometer meer naar het noorden ligt.

Figuur 14: CAI geprojecteerd op het GRB. In het uiterste zuidwesten van de kaart is de noordgrens van de vicus te zien.

¹⁵ De Logi et al. 2009

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. Stratigrafie

Op de bodemtypekaart staat het onderzoeksgebied gekarteerd als matige natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde Bt-horizont (**IPdc**). Daarnaast worden de randen van het terrein gekarteerd als bebouwde zones (OB). Om de lokale bewaring van deze bodems te controleren werden tijdens het proefsleuvenonderzoek, verspreid over het terrein, zes profielputten aangelegd en geregistreerd (Figuur 15, **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**, Figuur 16).

De boringen, uitgevoerd naar aanleiding van de bureaustudie leken de informatie van de bodemkaart gedeeltelijk te bevestigen.¹⁶ Er werd een voornamelijk lemige zandbodem aangetroffen met een ondiepe, 25cm tot 40cm, dikke antropogene A-horizont. Onder de A-horizont bevond zich in 3 van de 4 boringen een gevlekte klei- en ijzeraanrijkingshorizont (bts-horizont) en een verweringshorizont aanwezig te zijn. In één boring in het oosten van het plangebied werd enkel een BCg profiel gekarteerd. De C-horizont bestaat uit goed gesorteerd zandlemige tot zandige eolische weicheliaanafzettingen. De tertiare afzettingen zijn hier door hun grote diepte (-10 meter) van beperkte relevantie.

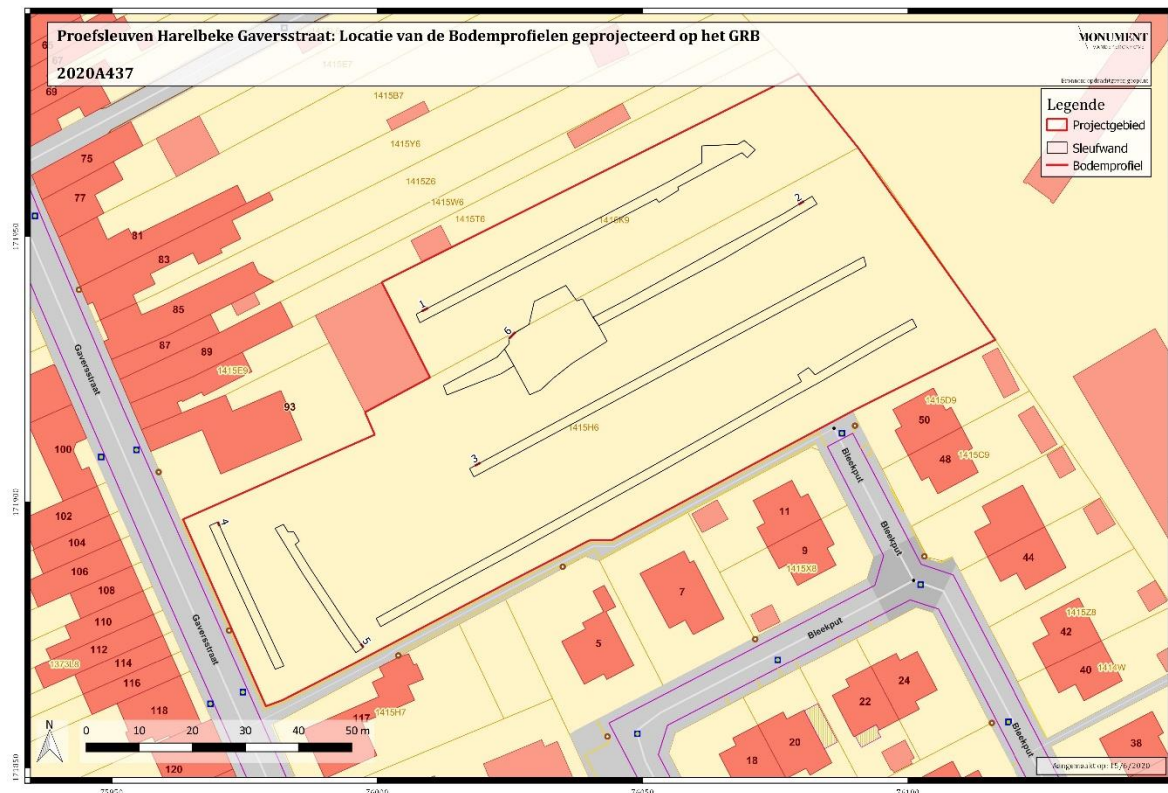
De bodemprofielen die werden geregistreerd tijdens de aanleg van de proefsleuven konden de conclusies van het booronderzoek grotendeels bevestigen. De bouwvoor was zwak humeus en grijsbruinkleurig en bestond uit lemig zand (Ap-horizont). De ondergrens van deze horizont was scherp afgelijnd. Bij profiel 1, 2 en 4 rustte de Ap horizont rechtstreeks op de moederbodem. In de profielen 3 en 5 kwam een verweerde B-horizont (Bw-horizont) voor. De B-horizonten werden sterk aangetast door bioturbatie gezien de duidelijke zichtbaarheid van gangen van gravende dieren. Profiel 6 vertoonde onder de Ap-horizont een B-textuurhorizont (Bt).

De moederbodem van het plangebied vertoonde in alle profielen gleywerking (Cg). In profiel 1 en 6 kon een onderheid worden gemaakt tussen een moederbodem met matige ijzervlekking en enkel mangaanvlekken (Cg1) en een onderliggende horizont met zeer veel ijzer en mangaanvlekking (Cg2).

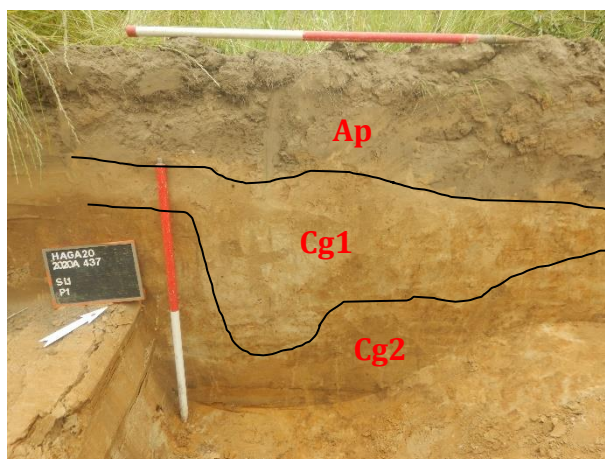
Het ontbreken van een uitlogingshorizont in alle bodemprofielen en de scherpe overgang tussen de Ap-horizont en de B-horizont doet vermoeden dat de bodem reeds is afgetopt door ploegen of andere werkzaamheden. De impact hiervan was waarschijnlijk het grootst daar waar de verstoring is doorgedrongen tot op de C-horizont en daarbij mogelijk het

¹⁶ De Cleer S. en Desmet C. 2015
(<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>)

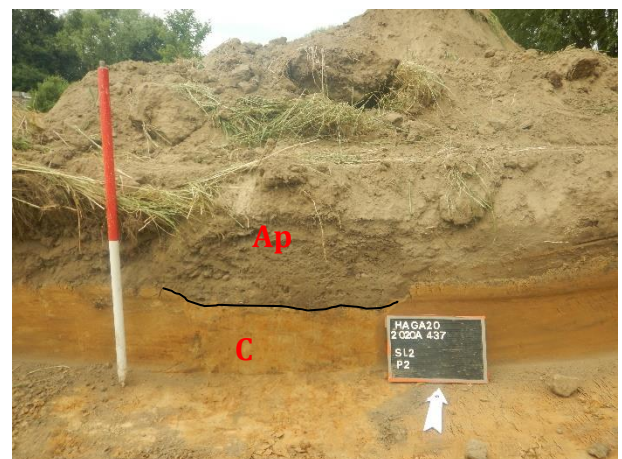
archeologische bodemarchief heeft beschadigd. Daar waar de B-horizont (profielen 1, 3 en 6) deels is bewaard kunnen wel nog archeologische sporen verwacht worden.

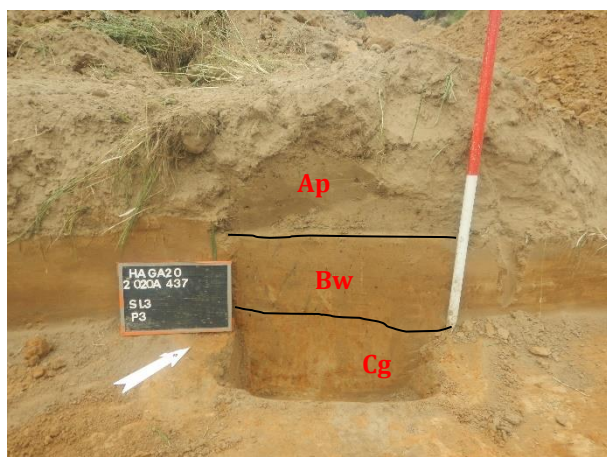
Figuur 15: Proefsleuven met aanduiding van bodemprofielen (1-6), geprojecteerd op GRB (www.geopunt.be).

Profiel 1

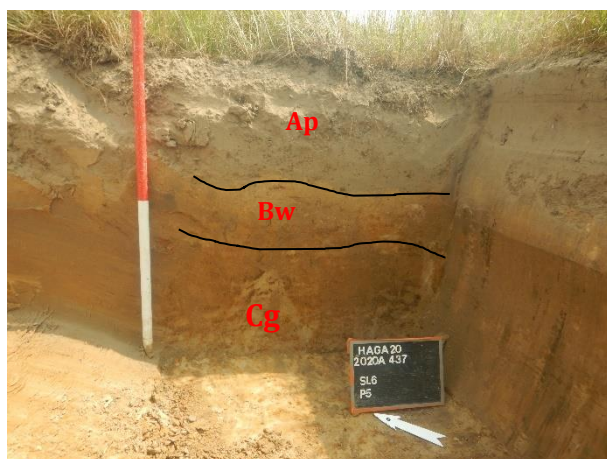
Profiel 2

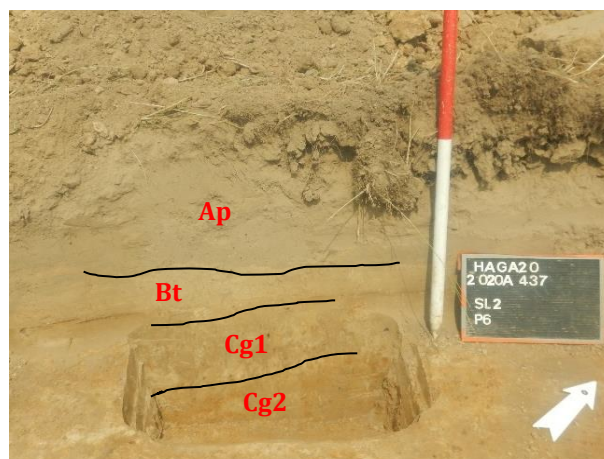
Profiel 3

Profiel 4

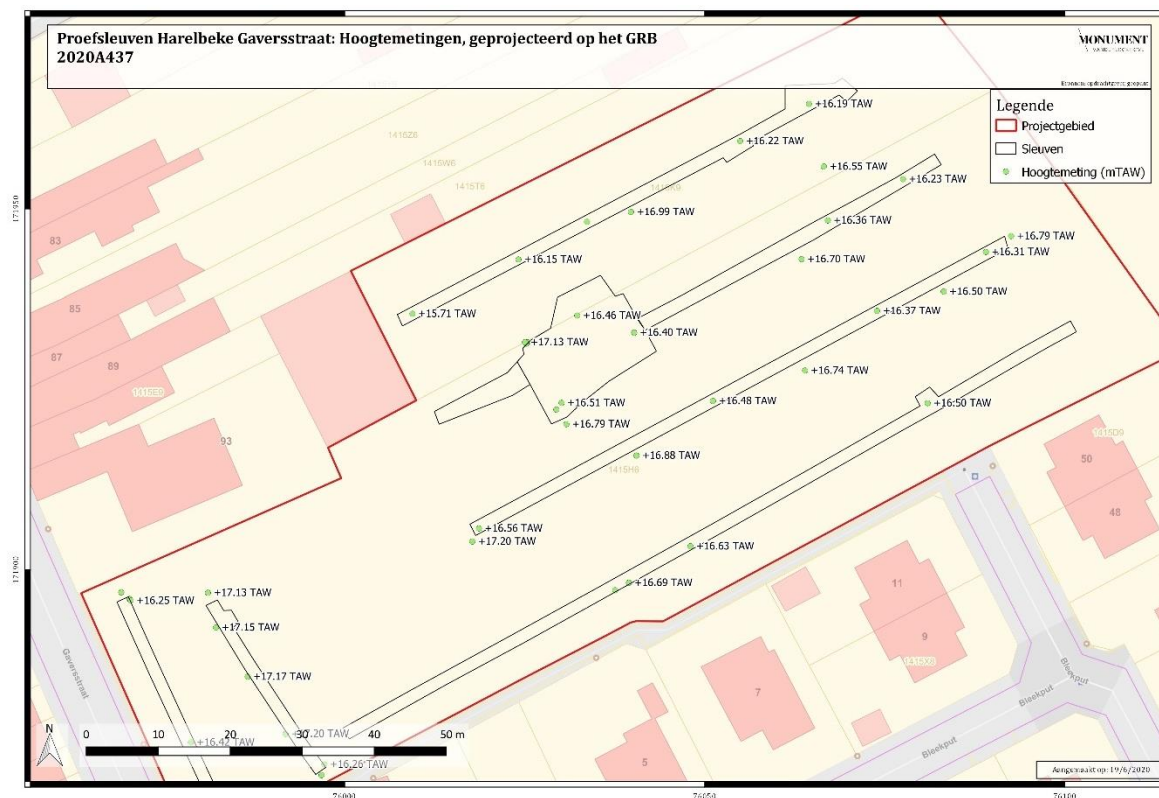

Profiel 5

Profiel 6

Figuur 16: Profielpotten

Figuur 17: Hoogtemetingen

2.2. Assessment sporen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden 14 spoornummers aangeduid waarvan er 12 werden weerhouden als archeologisch spoor. Het gaat om 3 paalkuilen, 4 brandrestengraven en 5 greppels (zie Figuur 18). In onderstaande hoofdstukken wordt een overzicht gegeven van de aangetroffen archeologische resten.

Figuur 18: Alle sporenkaart

2.2.1. Brandrestengraven

Sporen 6, 7 en 12 vertegenwoordigden de resten van crematiegraven, waarschijnlijk van het type brandrestengraf. Ze clusteren in het noordelijk deel van het studiegebied ter hoogte van het kijkvenster aangelegd op sleuf 2. Spoor 11 kan mogelijk in hetzelfde licht worden geïnterpreteerd maar dit spoor is echter sterk verstoord en in het vlak gereduceerd tot een concentratie aan houtskool.

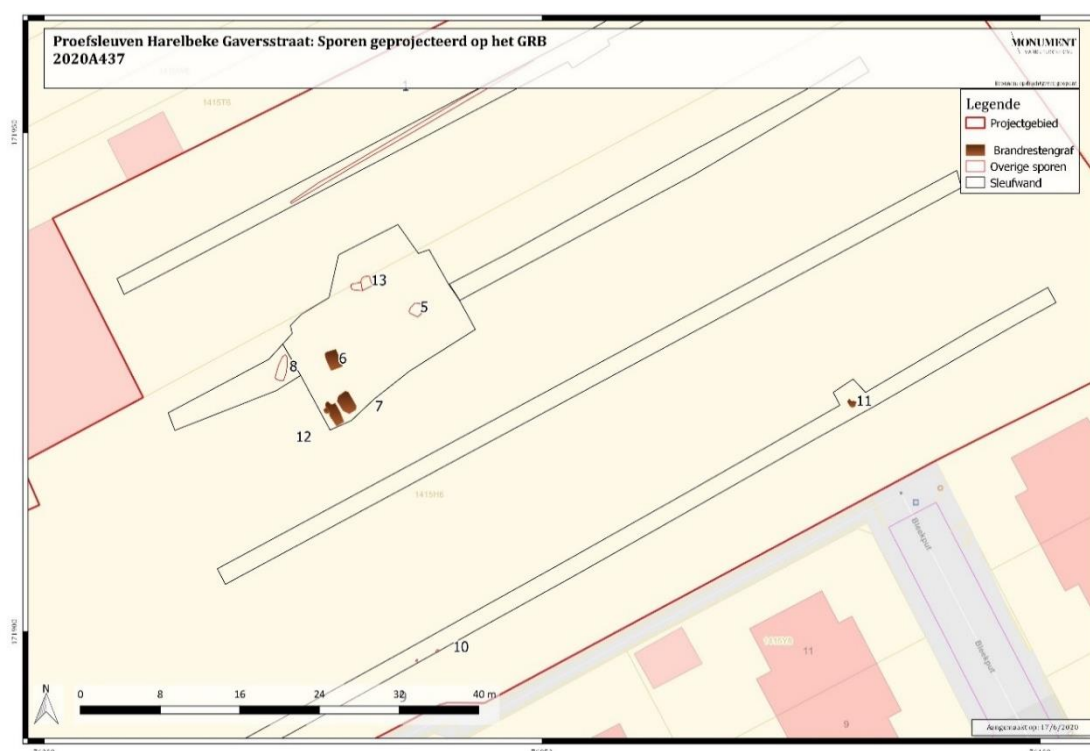
Spoor 6 (Figuur 20) werd aangetroffen bij aanleg van de sleuf, net onder de teelaarde. Het gaat om een noordwest-zuidoost georiënteerde rechthoekige (1.8m op 1.20m), bruinige verkleuring met houtskool concentraties centraal in de vulling. Daarnaast komen plaatselijk ook houtskoolbanden aan de rand voor die kenmerkend zijn voor crematiegraven van het type brandrestengraf.¹⁷

Spoor 7 (Figuur 21) werd aangetroffen bij aanleg van een kijkvenster ten zuiden van spoor 6. Het spoor heeft tevens een rechthoekige vorm (2m op 1.30m) en werd net onder de teelaarde aangetroffen. Het spoor heeft naar vorm en kleur zeer gelijkaardige kenmerken als spoor 6.

Spoor 12 (Figuur 22) is minder duidelijk omlind dan spoor 6 en 7. De vulling is minder houtskoolrijk en de contouren van het spoor zijn minder duidelijk begrensd. De houtskoolrijke band die het spoor begrenst aan de zuidoostelijke zijde verantwoord de interpretatie als brandrestengraf.

Spoor 11 (Figuur 22) bestaat uit een ovale noordwest-zuidoost georiënteerde (80cm op 60cm) houtskoolconcentratie in sleuf 4. De contouren van de vulling zijn zeer onduidelijk. Dit werd mogelijk veroorzaakt door een recente greppel die het spoor in de lengte snijdt.

¹⁷ Cooremans et al. 2009

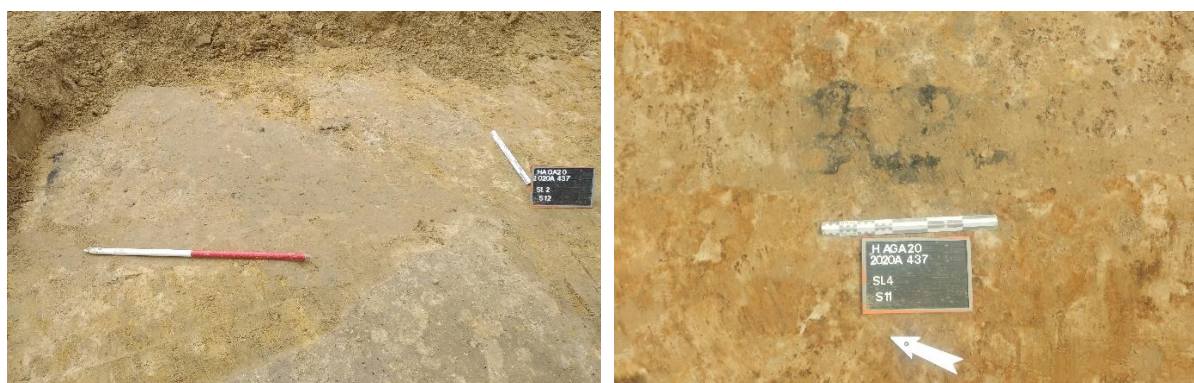
Figuur 19: Locatie van de Brandrestengraven.

Figuur 20: Spoor 6, SI2, foto vanuit het noorden.

Figuur 21: Spoor 7, SL2, foto vanuit het westen

Figuur 22: Spoor 12, SL2 en spoor 11 SL4

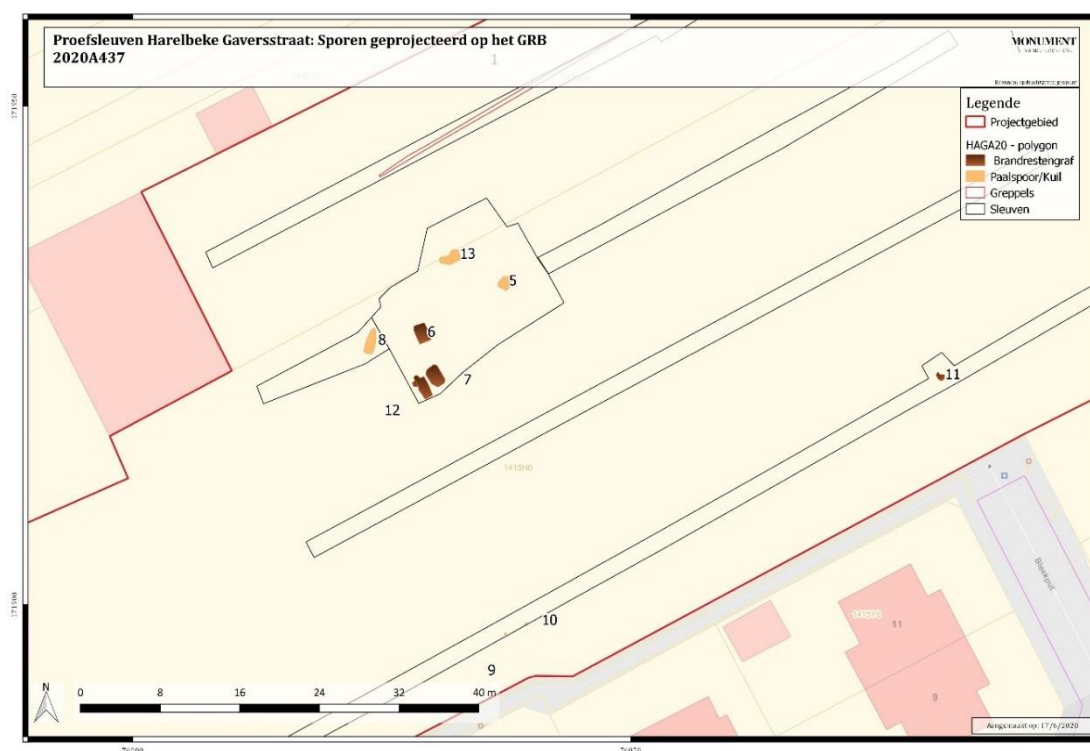
2.2.2. (Paal)kuilen

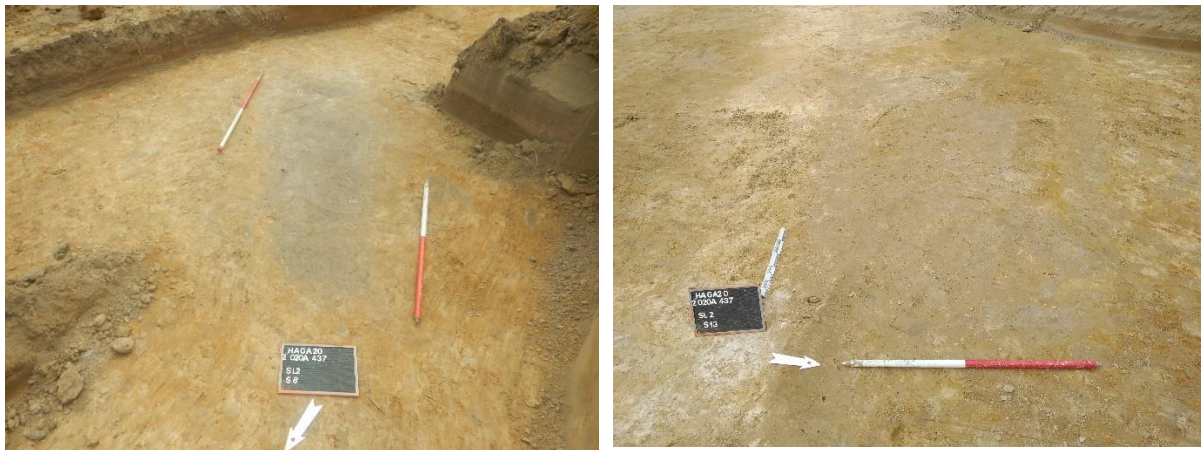
Er werden vijf sporen gekarakteriseerd als paalkuilen of gewone kuilen (5, 8, 9, 10, 13). Spoor 5 had een vierkant grondplan met een diameter van ca. 1.2 meter die duidelijk wijst op een functie als paalkuil. De vulling had een licht bruingrijze kleur. Bij couperen bleek het spoor tot iets meer dan een meter onder het opgravingsvlak te gaan. De vondst van handgevormd gereduceerd aardwerk materiaal geeft een post quem voor de late ijzertijd of vroeg Romeinse tijd. De datering en locatie suggereert een verband met de gevonden brandrestengraven (3, 7 en 12).

Spoor 8 is een langwerpige ovalen (paal)kuil met noordoost-zuidwest oriëntatie en een grijsbruine vulling. De contouren waren onduidelijk zichtbaar. De recuperatie van handgevormd en gereduceerd aardwerk suggereert een datering in de late ijzertijd of vroeg Romeinse tijd.

Spoor 13 is een ovaal of rechthoekig spoor (2m op 1.20m) met oost-west oriëntatie. De vulling had een licht grijsbruine kleur maar was zeer onduidelijk omlijnd. Uit de vulling werd een scherp gerecupereerd die waarschijnlijk in de Romeinse tijd kan worden gedateerd. Ze werd echter aan de rand van het spoor gevonden ter hoogte van een recente verstoring.

Spoor 9 en 10 (Figuur 26) zijn twee nabijgelegen paalsporen die ten zuiden gelegen zijn van de hierboven vermelde (paal)kuilen en brandrestengraven. Het gaat om ronde paalkuilen met een beperkte diameter van 0.3m voor spoor 9 en 0.4m voor spoor 10. Hun vulling is licht bruinig grijs. Een coupe op spoor 9 toont een relatief ondiepe en uitgeloopte vulling.

Figuur 25: Vlakfoto's van spoor 8 en spoor 13

Figuur 26: Vlakfoto van spoor 10 en coupe op spoor 9

2.2.3. Greppels

De overige sporen bestonden uit greppels waarvan de meeste als recent werden gedateerd. Hun vulling kenmerkte zich door de aanwezigheid van felrode baksteenspikkels en -brokken en een duidelijk scherpe aflijning. Enkel greppel 2 in het uiterste noorden van het plangebied kan mogelijk in een oudere periode worden geplaatst. Uit deze laatste werden echter geen vondsten gerecupereerd.

2.3. Assessment vondsten

2.3.1. Aardewerk

Het aardewerk uit spoor 8 bestaat uit twee technische groepen van zacht gebakken handgevormd aardewerk. Ten eerste is er sprake van wandfragmenten van oxiderend gebakken klei met gereduceerde kern en chamotte/zandige verschraling waarvan de buitenkant ruwwandig is. Een tweede groep bestaat uit reducerend gebakken handgevormd aardewerk met een lichter bruinige en gegladde buitenkant. Als verschaling werd rode en zwarte potgruis gebruikt. Beide groepen kunnen in de ijzertijd tot vroeg romeinse tijd worden geplaatst.

Figuur 27: Het handgevormd aardewerk uit spoor 8.

Spoor 5 leverde een 15-tal scherven handgevormd aardewerk op waarbinnen zich drie technische groepen aftekenen. Bij de eerste twee groepen gaat het om wandfragmenten handgevormd aardewerk met een zwarte binnenkant en roodbruine buitenkant. De groepen onderscheiden zich echter doordat de eerste een grovere potgruisverschraling heeft en mogelijk ook besmeten is. De tweede groep vertoont lichtere chamotteverschraling en is ruwwandig. Een derde technische groep bestaat uit een wandfragment handgevormd aardewerk dat langs de binnenkant is geglad en iets ruwer is afgewerkt aan de buitenkant (spatelstrepen zichtbaar). De breuk toont een fijnere chamotteverschraling dan de vorige twee technische groepen. Het wandprofiel wordt gekenmerkt door een 2.5cm hoge hals die aan de bovenrand licht naar buiten uitslaat. Aan de onderkant maakt de hals een knik. De scherven vertegenwoordigen waarschijnlijk een open komvorm met rompknik. Op basis van de technische eigenschappen en de vorm van de randen kan deze context in de metaaltijden worden geplaatst.

Figuur 28: Het handgevormd aardewerk uit Spoor 5.

Uit spoor 12 werden een aantal wandscherven, een randfragment en een handvatje gerecupereerd. Allen behoren tot dezelfde technische groep van handgevormd, grijs aardewerk met chamotteverschraling. Het oor vertoont sporen van verhitting aan de concave zijde. Het oor is horizontaal opgezet door middel van een nop. Het gebruik van dit type oor, de zogenaamde 'knobbelloren', kennen hun hoogtepunt in de laatste fasen van de late bronstijd tot midden ijzertijd (850-450 v.Chr.).^{18,19} Ook de pen-en-gat-verbinding waarmee het knobbelloor 'ingeplugd' werd is typisch voor deze periode. Het randfragment is dun en naar binnen gebogen met een lichte verdikking naar buiten toe en vormde mogelijk deel van een halfgesloten komvorm. Een nadere datering dan metaaltijden kon niet worden gegeven.

Figuur 29: Het handgevormd aardewerk uit spoor 12 met detail van het knobbelloor (rechts).

¹⁸ Mervis D. en Deville T. 2014.

¹⁹ Van Den Broeke, P. W., 2012.

Uit spoor 7 kwamen drie scherven waarvan twee een gereduceerde kern en geoxideerde oranje-gekleurde buitenwand hadden en beiden verschaald waren met chamotte. Het gaat hier mogelijks om technisch aardewerk. Een derde scherf was homogeen grijs gekleurd en niet verder identificeerbaar.

Figuur 30: Aardewerkvondsten uit spoor 7.

Uit spoor 6 werd een geoxideerd gebakken, oranje-beigekleurige handgevormde scherf tevoorschijn waarvan de buitenwand duidelijk besmeten was. Deze scherf kon echter niet verder worden geïdentificeerd. Het besmijten van aardewerk is een praktijk die zijn hoogtepunt kent in de midden ijzertijd, maar antecedenten kent in de late bronstijd en doorloopt tot de Romeinse tijd.²⁰

²⁰ Van Den Broeke, P. W., 2012.

Figuur 31: Besmeten aardewerk uit spoor 6.

Uit spoor 13 tenslotte werd een klein wandfragment gerecupereerd met een zwartkleurige wanden en lichtere bruinige kern en fijne zandige en chamotte verschraling. Deze kan mogelijk gedateerd worden in de Romeinse tijd tot middeleeuwen.

2.3.2. Kleipijp

Een recentere vondst was deze van een pijpenkop in wit bakkende klei. Opmerkelijk was het merkteken die op beide zeiden van de ketel was aangebracht en bestond uit 6 stippen die een gestileerde roos voorstellen. De roos is vooral in de 17^e- en 18^e-eeuw een veel gebruikt merkteken van pijpmakers uit bijna alle Nederlandse steden. Soms worden er initialen aan toegevoegd maar meestal niet. In dit geval is het feitelijk onmogelijk om de makers te achterhalen.^{21,22}

²¹ <https://www.claypipes.nl/18e-eeuw/stippen-rozen/>

²² Diemen B. 1997

Figuur 32: Fragment van een kleipijp uit sleuf 4.

2.3.3. *Silex*

Uit de (paal)kuil spoor 5 werd ook silex gerecupereerd uit de vulling. Het gaat om een afslag die aan de rand was geretoucheerd. Mogelijk is deze silex toevallig in de kuil terecht gekomen. Er zijn namelijk relatief veel steentijdvondsten gedaan in de regio én in de onmiddellijke omgeving (cf. 1.3.3.). Er slingerden dus mogelijk ook silex werktuigen rond in het projectgebied. Het is echter ook mogelijk dat diezelfde werktuigen werden hergebruikt tijdens de metaaltijden. Er zijn voorbeelden van vuursteen artefacten uit ijzertijd contexten die sporen van hergebruik en jongere retouchering vertonen.²³

Figuur 33: Silex uit spoor 5.

2.4. Assessment stalen

Niet van toepassing voor dit onderzoek.

2.5. Assessment conservatie

Niet van toepassing voor dit onderzoek.

²³ Habermehl D. 2014.

3. Datering en interpretatie

3.1. Landschappelijke interpretatie

De geregistreerde bodemprofielen uit proefsleuvenonderzoek bevestigen de resultaten van de bureaustudie en landschappelijke boringen. Het plangebied bevindt zich op een zandlemige bodem met verbrokkelde B-textuur horizont en/of Bw-horizont.

De bodemprofielen wezen uit dat het archeologische bodemarchief best was bewaard in het middengedeelte van het studiegebied (het zuidoostelijke en middendeel van sleuven 1, 2 en 3). De bodem hier wordt gekenmerkt door een bewaarde B-textuurhorizont. Het uiterste noorden en zuiden van het studiegebied daarentegen vertoont sporen van aftopping waarbij de Ap-horizont direct op de C-horizont rustte. Hier kan de bewaring van de archeologisch relevante niveaus niet worden gegarandeerd. Niet toevallig ontbreken dan ook duidelijke archeologische sporen in dit deelgebied.

3.2. Gemotiveerde interpretatie van vondsten en sporen

Tijdens het onderzoek werden minimaal 3 en mogelijk 4 brandrestengraven aangetroffen. Drie duidelijke brandrestengraven clusteren in het midden van sleuf 2. Een vierde, minder duidelijk brandrestengraf ligt een veertigtal meter verder richting oosten en lijkt zwaarder verstoord waardoor de interpretatie moeilijker is. De drie geclusterde brandrestengraven leverden alle drie materiaal op. Hoewel de crematiegraven naar vorm (rechthoekig) en vulling (houtscoolrijke rand) de typische late ijzertijd/Romeinse manier van begraven lijken te vertegenwoordigen, werd het gerecupereerde materiaal tussen te late bronstijd en late ijzertijd gedateerd. Het gaat hier dus mogelijk over een vroege introductie van het gebruik van brandrestengraven of een laat doorleven van het aardewerk in vroege en midden ijzertijd traditie.

De late bronstijd en midden ijzertijd worden traditioneel gelijkgesteld met de urnevelden cultuur. Het begravingsritueel bestond uit de crematie en depositie van de vondsten in urnen. In West-Vlaanderen echter zijn nog geen urnevelden uit deze periode gekend. Ook de periode tussen het verdwijnen van de urnevelden en de start van het fenomeen van de Late ijzertijd/vroeg Romeinse brandrestengraven is nog een mysterie.^{24,25} De hierboven besproken brandrestengraven lijken in deze periode te vallen en hebben bijgevolg veel potentieel om een deel van dit kennishiaat in te vullen.

²⁴

<https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/bronnen/archeologisch/begraafplaatsen>

²⁵ Hiddink, H. A. 2003

Ten tweede werden tenminste 5 (paal)kuilen weerhouden. 2 van deze kuilen (S5 en S8) leverden materiaal op dat gedateerd werd in de ijzertijd. Een derde spoor (S13) was moeilijker te interpreteren en leverde één enkele scherf op die mogelijk Romeins was. De kuilen leverden verder geen duidelijke structuur op. De ligging dicht bij de cluster van brandrestengraven en de gelijkaardige datering suggereert dat ze verband houden met het grafveldje. 2 kleinere paalkuiltjes waren een 40-tal meter verder naar het zuiden gelegen en konden niet worden gedateerd.

De aangetroffen greppels kunnen waarschijnlijk gelinkt worden aan recente landbouwactiviteiten zoals het steken van drainagebuizen en diepploegen. Een oudere greppel werd aangetroffen in de noordhoek van het plangebied maar er kon geen verband worden gelegd met de andere structuren.

3.3. Confrontatie met resultaten bureaustudie

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek bevestigen de resultaten van de bureaustudie. Ten eerste kan worden bevestigd dat de geplande graafwerken de potentieel aanwezige archeologische sporen zouden vernietigen. De bodemprofielen op het terrein geven namelijk aan dat het archeologische niveau relatief ondiep gelegen is ten aanzien van het loopvlak (-0.4m tot -0.8m). Hoewel geen details bekend zijn over de dieptes van de geplande uitgraving, kunnen we ervan uitgaan dat deze in het volledige plangebied bedreigend zijn voor het archeologisch bodemarchief. Een bewaring *in situ* lijkt daarom onhaalbaar.

Ten tweede bevestigt het proefsleuvenonderzoek de aanwezigheid van sporen en vondsten en het gebrek aan steentijd sites. Er werden namelijk geen bewaarde loopvlakken noch steentijdconcentraties aangetroffen. Wel werden 3 tot 4 brandrestengraven en 5 (paal)kuilen uit de metaaltijden geregistreerd naast enkele greppels. De verwachting voor het aantreffen van middeleeuwse en Romeinse sporen werd echter niet ingelost.

3.4. Synthese

Het archeologisch vooronderzoek bracht een beperkte hoeveelheid archeologisch zeer waardevolle sporen aan het licht. Het gaat om een grafveldje bestaande uit minstens drie brandrestengraven die op basis van het vondstmateriaal in de metaaltijden geplaatst. Eenzelfde, brede, datering kan worden gegeven aan drie (paal)kuilen die in de nabijheid aanwezig zijn. In deze laatste werden echter geen structuren herkend. Twee andere paalkuiltjes konden niet verder worden gedateerd en vormden ook geen structuur. Een vierde, deels verstoord, brandrestengraf definieert mogelijk de grenzen van het grafveld.

Gezien de verstoring van het archeologisch bodemarchief door de geplande verkaveling en bouwwerken als volledig kan worden geschouwd en bewaring *in situ* geen optie is, is er de noodzaak om over te gaan op verder onderzoek.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

De bedoeling van het archeologisch onderzoek is te achterhalen of archeologische sporen en structuren herkend kunnen worden binnen het projectgebied. Hiertoe werden volgende voorgestelde onderzoeksvragen beantwoord:

- **Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?**

Het studiegebied wordt gekenmerkt door een vrij dunne Ap-horizont (0.4m-0.6m) met een duidelijk afgelijnde ondergrens die getuigt van een recente aftopping door menselijke activiteit. In het centrale deel van het studiegebied bevindt zich nog een intacte, maar slecht ontwikkelde Bt- en/of Bw-horizont met een dikte van 0.2m tot 0.4m. In het oosten en westen van het studiegebied bevindt de Ap horizont zich direct op de Cg-horizont. Lokaal bestaat de C-horizont uit twee eenheden waarvan de dieper gelegen horizont merkelijk meer roestvlekken vertoont.

- **Zijn er tekenen van erosie/sedimentatie? In hoeverre is de bodemopbouw intact?**

De ondergrens van de Ap horizont in het projectgebied is duidelijk afgelijnd. Dit wijst op een recente aftopping van de ondergelegen horizont. In het oosten en westen van het studiegebied ligt deze Ap op de moederbodem. Dit is een teken dat de bodemopbouw hier dieper is verstoord. In het middendeel van het studiegebied is er ondanks de aftopping wel nog een Bt- en/of Bw-horizont bewaard boven op de moederbodem.

- **Waardoor kan het eventueel ontbreken van een horizont verklaard worden?**

Het ontbreken van de E-horizont in het centrale deel van het studiegebied kan enerzijds worden verklaard door de recente aftopping. Het is echter ook mogelijk dat de natuurlijke bodemontwikkeling in het studiegebied beperkt was, waardoor de E-horizont niet duidelijk zichtbaar is voor registratie. In het oosten en westen van het studiegebied kunnen we echter van uitgaan de het ontbreken van een B-horizont gelinkt is aan de recente aftopping zelf.

- **Zijn er sporen aanwezig? Wat is de aard en de datering van de sporen?**

Tijdens het onderzoek werden 14 spoornummers aangeduid waarvan er 12 werden weerhouden als potentiële sporen. Het gaat om 5 kuilen of paalkuilen, 4 brandrestengraven en 3 greppels. 3 (paal)kuilen en brandrestengraven werden op basis van het materiaal in de metaaltijden gedateerd met een voorkeur voor een datering in de ijzertijd. Op een na konden alle greppels als recent worden beschouwd. Een greppel was mogelijk ouder. De twee overige paalkuilen konden niet worden gedateerd.

- **Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?**

De aanwezige sporen hadden een goede bewaring. Zowel de paalsporen als de brandrestengraven zijn onderhevig geweest aan uitloging en bioturbatie waardoor hun omlijning is vervaagd. De brandrestengraven vertoonden lokaal wel nog scherpe grenzen gevormd door houtskoolconcentraties.

- **Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?**

Drie van de vier brandrestengraven clusteren in het midden van het studiegebied. Hier kan dus gesproken worden van een klein grafveldje. De paalsporen vormen vooralsnog geen duidelijke gebouwstructuur en ook in de greppels kan geen systeem herkend worden.

- **Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?**

De sporen kunnen allen in de metaaltijden worden geplaatst. Het gerecupereerde materiaal staat toe om voor enkele sporen de datering te preciseren naar (vroeg) ijzertijd. De gelijkaardige datering en ruimtelijke clustering van de paalsporen en brandrestengraven doen een gelijktijdigheid vermoeden.

De aangetroffen greppels lijken noch naar datering als naar ligging iets te maken te hebben met dit grafveldje. Op een na zijn ze tot recente periodes.

- **Wat is de relatie tussen de bodem, de archeologische sporen en de landschappelijke context?**

Het plangebied bevindt zich op een relatief droge plaats in het landschap in de onmiddellijke nabijheid van de Gavers, een voormalig moerasgebied, de Leie en een Romeinse heerbaan. De locatie is dus uitstekend voor bewoning en landbouwactiviteiten en als uitvalsbasis voor de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van een grote diversiteit aan ecozones. Dit werd reeds bevestigd door eerdere archeologische vondsten van steentijd, ijzertijd, Romeinse en middeleeuwse sites in de nabijheid.

- **Kunnen de sporen gelinkt worden aan de nabijgelegen Deltaparksite?**

De Deltapark site leverde sporen op van vroege ijzertijd tot late middeleeuwen. Er is dus een mogelijke chronologische overlapping met de huidige site voor de periode van de late ijzertijd. De Deltasite leverde sporen op van rurale bewoning waarin het landschap werd vormgegeven door middel van greppels en geïsoleerde boerderijen. Brandrestengraven komen verspreid of per twee voor.

Het aantreffen van een nucleus van 3 brandrestengraven en één mogelijks geïsoleerd brandrestengraf in de huidige opgraving past binnen dit beeld van rurale bewoning, zij het met een oudere datering.

- **Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?**

In het centrale deel van het studiegebied kan een grafveldje van 3 brandrestengraven worden gemeld. De grens ervan is waarschijnlijk wel bereikt in noordelijke richting. De zuidelijke grens werd niet bereikt bij aanleg van het kijkvenster. Een vierde mogelijk brandrestengraf bevindt zich een 40-tal meter naar het oosten toe. Het is echter niet duidelijk of dit om een geïsoleerd graf gaat of om een graf in de oostelijke periferie van het grafveld.

De drie (paal)kuilen die zich nabij het grafveld bevinden lijken geen duidelijke structuur te vormen maar kunnen naar datering wel in dezelfde periode geplaatst worden als de brandrestengraven.

- **Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?**

De beperkte diepte van het archeologisch niveau (0.4m tot 0.80m) zorgt voor een geringe buffer. De verstoring bij de geplande verkaveling moet bovendien als volledig worden beschouwd. Er moet bijgevolg uitgegaan worden van complete verstoring van de archeologische sporen.

- **Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?**

Voor het centrale deel van het studiegebied kan een relatief goede bewaring van de archeologische sporen voorspeld worden, gelijkaardig met de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen. In oostelijke en westelijke deel van het studiegebied kan een dergelijke bewaringstoestand niet verzekerd worden door de afwezigheid van een B-horizont.

- **Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?**

Het grafveld, met mogelijke datering in de vroegere fasen van de ijzertijd vult mogelijk een hiaat in kennis over begrafenisprijktijken in (West)-Vlaanderen tijdens vroege en midden ijzertijd. Er zijn namelijk geen duidelijke urnevelden (late bronstijd – vroege ijzertijd) gekend in West-Vlaanderen en over midden-Romeinse grafriten is voor het gehele Vlaamse grondgebied weinig gekend. De vindplaats heeft bovendien het potentieel om meer duidelijkheid te scheppen over de periodes voorafgaand aan de opkomst van de Harelbeekse *vicus* en regionale rurale ijzertijdbewoning in het algemeen.

- **Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de gepande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:**

- e. Wat is de ruimtelijke afbakening van de zones (xyz) voor vervolgonderzoek**

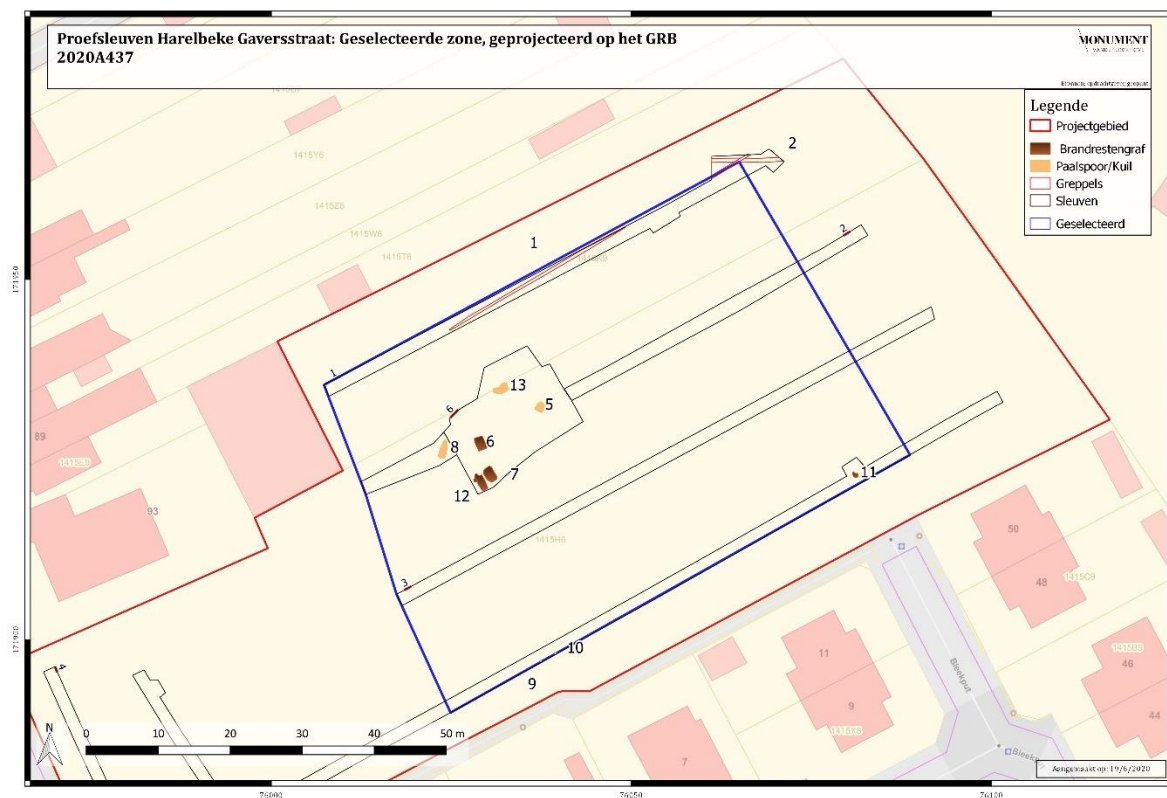
De voorgestelde afbakening van het gebied voor verder onderzoek bevat het middengedeelte van het studiegebied (3323m²) (Figuur 34). De afbakening is deels gebaseerd om de distributie van de aangetroffen sporen en de bewaring van de bodemsequenties. De noordwestelijke grens loop gelijk met de noordwestelijke rand van sleuf 1 tussen bodemprofiel 1 en de oudere greppel (S2). Profiel 1 toont namelijk een bewaarde B-horizont met potentieel op bewaring van archeologische sporen. De greppel vormt mogelijks de grens van een erf of perceleringssysteem. De oostgrens loopt

van aan deze greppel richting het geïsoleerde mogelijke brandrestengraf (S11). Spoor 11 is namelijk potentieel een oostelijke uitloper van het grafveldje aangetroffen in het centrale deel van het studiegebied. De oostgrens sluit de oostelijke zone van het projectgebied uit waar een atopping tot op de C-horizont werd vastgesteld.

De zuidoostelijke grens loop gelijk met sleuf 4. Dit om een buffer te behouden met het zuidelijk gelegen fietspad enerzijds en anderzijds om zowel brandrestengraf 11 en paalsporen 9 en 10 in te sluiten. Van aan spoor 9 en 10 loopt de grens vervolgens terug richting profiel 1. Op die manier wordt een ruime buffer gelaten voor het onderzoek van het grafveldje en nabijgelegen (paal)kuilen.

De coördinaten (*bounding box*) worden weergegeven in onderstaande tabel.

Noord	76064.961,171966.308
Oost	76088.696,171925.662
Zuid	76024.880,171889.881
West	76007.316,171935.383

Figuur 34: Geselecteerd gebied voor verder onderzoek

f. Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek

Het onderzoek zal de vorm aannemen van een vlakdekkende opgraving met oog op het onderzoek van rurale bewoning en funeraire contexten. Het archeologisch vlak bevindt zich tussen ca. 16.13mTAW en ca. 16.63mTAW en ligt hoger richting het zuidoosten. Ter hoogte van het grafveldje ligt het archeologisch vlak relatief ondiep op ca. 0.50m onder het loopvlak.

De verwachte sporen zijn kuilen en paalkuilen uit ijzertijd en Romeinse tijd. De brandrestengraven verdienen bijzondere aandacht. Deze dienen te worden gecoupeerd met kwadranten waarbij de volledige inhoud in bulk wordt gelicht. Bijzondere aandacht moet worden gegeven aan eventuele aanwezigheid van urnen, nissen en concentratie van bot in de vulling teneinde het type crematiegraf te kunnen specificeren.

Bij aanleg kwam reeds zeer fragiel, handgevormd aardewerk tevoorschijn. Een grote voorzichtigheid is bijgevolg op zijn plaats bij het afgraven van de teelaarde.

g. Welke vraagstelling zijn voor vervolgonderzoek relevant

- Welke nieuwe informatie levert de opgraving op omtrent de landschappelijke ligging van de site?
- Wat was de aard van de geomorfologie, de bodem en de vegetatie ten tijde van de verschillende bewonings- en gebruiksfasen?
- Wat is de aard, datering, bewaring en ruimtelijke samenhang van de aangetroffen archeologische resten? Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Wat is de omvang van de aangetroffen bewoning? Gaat het telkens om één of meerdere erven en is er sprake van een fasering? Welke elementen omvatten de erven en hoe zijn ze gestructureerd (in de verschillende fasen)?
- In hoeverre kunnen gebouwplattegronden herkend worden en kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot de plattegrondtypes en functionele en constructieve aspecten per fase? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?
- Hoe past de bewoning binnen het regionale landschap uit de geattesteerde perioden? Zijn ze vergelijkbaar of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden?
- Wat is de aard en datering van de aangetroffen funeraire structuren en sporen? Wat is de grens van het grafveld? Kunnen de aangetroffen (paal)kuilen gelinkt worden aan het grafveld?

- Wat is de ruimtelijke spreiding van de vondsten? Tot welk vondsttypes of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de bewaringsgraad van de vondsten?
- Wat kan op basis van de sporen en het vondstmateriaal gezegd worden over de datering van de nederzetting, de functie van de site, de materiële cultuur en de bestaanseconomie van de nederzetting?
- Strekt de vindplaats zich nog uit naar aanpalende percelen die niet tot het onderzoeksgebied behoren?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio? Kunnen de sporen gelinkt worden aan de nabijgelegen Deltaparksite; de *vicus* van Harelbeke Stasegem; de Romeinse bewoning in het stadscentrum of de Laatmiddeleeuwse walgrachtsites in de onmiddellijke omgeving?
- Welke verschillende type begravingen zijn er merkbaar en hoe verhouden deze groepen zich tot elkaar? Zijn er culturele verschillen merkbaar? - Zijn er aanwijzingen dat er in het verleden een bovengrondse aanduiding was van deze graven? - Wie zijn er bijgezet in het grafveld? Is er een sociale differentiatie merkbaar?

h. Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid.

Elk aangetroffen brandrestengraf dient te worden gebulkt per kwadrant. De bulkstalen dienen te worden uitgezeefd op 0.5mm en minimaal getrieerd op culturele objecten en botmateriaal. Een sample van deze bulkstalen moet bovendien achtergehouden worden voor C14 datering. Indien de aangetroffen (paal)kuilen tot een structuur blijken te behoren dient een representatief deel hiervan ook gesampled te worden voor C14. Zo kan de gelijktijdigheid tussen grafveld en structuren worden vastgesteld.

4. Potentieel op kennisvermeerdering

4.1. Aard van de potentiële kennis

Het proefsleuvenonderzoek leverde 12 archeologische sporen op waarvan de meest relevante zijn: 3 tot 4 brandrestengraven waarvan 3 een grafveldje vormen en 5 (paal)kuilen waarvan er 3 in de onmiddellijke nabijheid van het grafveld gelegen zijn.

Het grafveld, met datering in de vroegere fasen van de ijzertijd, vult mogelijk een hiaat in kennis over begrafenispraktijken in (West)-Vlaanderen tijdens vroege en midden ijzertijd. Er zijn namelijk weinig tot geen duidelijke urnevelden (late bronstijd – vroege ijzertijd) gekend in West-Vlaanderen en over midden-Romeinse grafriten is voor het gehele Vlaamse grondgebied weinig bekend.

De vindplaats heeft bovendien het potentieel om meer duidelijkheid te scheppen over de periodes voorafgaand aan de opkomst van de Harelbeekse vicus en regionale rurale ijzertijdbewoning in het algemeen.

Hoewel tijdens het onderzoek geen gedateerde Romeinse of middeleeuwse sporen werden aangetroffen, kan hun bestaan niet worden uitgesloten. De huidige Heerbaan, die zou teruggaan op een Romeinse voorganger bevindt zich op een 400-tal meter van de site. Op een 300 tal meter bevond zich een laatmiddeleeuwse walgrachtsite.

4.2. Waardering

Het proefsleuvenonderzoek leverde het bewijs dat het centrale deel van het studiegebied in gebruik was als grafveld tijdens de metaaltijden. Enkel nabijgelegen (paal)kuilen wijzen mogelijk op het bestaan van bewoningsstructuren of rituele praktijken gelinkt aan het grafveldje.

Hoewel de crematiegraven naar vorm (rechthoekig) en vulling (houtscoolrijke rand) de typische late ijzertijd/Romeinse manier van begraven lijken te vertegenwoordigen, werd het gerecupereerde materiaal tussen de late bronstijd en late ijzertijd gedateerd. Het gaat hier dus mogelijk over een vroege introductie van het gebruik van rechthoekige brandrestengraven of een laat doorleven van het aardewerk in vroege en midden ijzertijd traditie.

De late bronstijd en midden-ijzertijd worden traditioneel gelijkgesteld met de urnevelden cultuur. Het begravingsritueel bestond uit de crematie en depositie van de vondsten in urnen. In West-Vlaanderen echter zijn nog geen urnevelden uit deze periode gekend. Ook de periode tussen het verdwijnen van de urnevelden en de start van het fenomeen van de Late IJzertijd/vroeg Romeinse brandrestengraven is nog een mysterie. De hierboven besproken

brandrestengraven lijken in deze periode te vallen en hebben bijgevolg veel potentieel om een deel van dit kennishiaat in te vullen. Het potentieel op extra kennis bij eventueel verder onderzoek wordt bijgevolg zeer hoog geschat.

4.3. Kader voor exploitatie voor potentieel op kennisvermeerdering

Verder onderzoek binnen het projectgebied in de vorm van een vlakdekkende opgraving is noodzakelijk teneinde de aanwezige archeologische sporen te registreren en op die manier kennisverlies te vermijden. Een vlakdekkende opgraving zal ons in staat stellen om de aard en de begrenzing van het aangetroffen grafveld en eventueel aanwezige structuren maximaal te registreren.

5. Samenvatting

Het archeologietraject werd opgestart naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag voor een onbebouwd terrein in de Gaversstraat te Harelbeke. Binnen het projectgebied (ca. 7950m²) worden door de initiatiefnemer 20 nieuwbouwwoningen met bijhorende infrastructuur gerealiseerd. De geplande werken zullen aanzienlijke bodemingrepen veroorzaken zoals de aanleg van een wegnis, rioleringen, fundering van wooneenheden, parkeergelegenheid en een groenzone. Ze impliceren een dermate verstoring van het bodemarchief dat potentiële archeologische sporen aangetast of vernield zouden worden. Gezien er voor de geplande bodemingrepen nog geen definitieve plannen beschikbaar waren bij het schrijven van de archeologienota, werd uitgegaan van een totale verstoring van het archeologische bodemarchief.

Binnen het plangebied werden in totaal 6 sleuven aangelegd conform het programma van maatregelen van de archeologienota, meer bepaald vier parallelle sleuven met noordwest-zuidoost oriëntatie en 2 sleuven met noordoost-zuidwest oriëntatie. De proefsleuven werden ingepland op basis van de resultaten uit de voorgaande bureaustudie maar werden voor wat betreft de meest westelijke sleuf aangepast door de aanwezigheid van een voetpad.

Gezette bodemprofielen tijdens het proefsleuvenonderzoek bevestigen de resultaten van de bureaustudie en landschappelijke boringen. Het plangebied bevindt zich op een zandlemige bodem met verbrokkelde B-textuur horizont en/of Bw-horizont. De bodemprofielen wezen uit dat het archeologische bodemarchief best was bewaard in het middengedeelte van het studiegebied (het zuidoostelijke en middendeel van sleuven 1, 2 en 3). De bodem hier wordt gekenmerkt door een bewaarde B-textuurhorizont. Het uiterste noorden en zuiden van het studiegebied daarentegen vertoont sporen van aftopping waarbij de Ap-horizont direct op de C-horizont rustte. Hier kan de bewaring van de archeologisch relevante niveaus niet worden gegarandeerd. Hier ontbreken dan ook duidelijke archeologische sporen.

Het archeologisch vooronderzoek bracht een beperkt hoeveelheid archeologisch erg waardevolle sporen aan het licht. Het gaat om een grafveldje bestaande uit minstens 3 brandrestengraven die op basis van het vondstmateriaal in de metaaltijden geplaatst. Eenzelfde, brede, datering kan worden gegeven aan 3 (paal)kuilen die in de nabijheid aanwezig zijn. In deze laatste werden echter geen structuren herkend. Twee andere paalkuiltjes konden niet verder worden gedateerd en vormden ook geen structuur. Een vierde deels verstoord brandrestengraf definieert mogelijk de grenzen van het grafveld.

Hoewel de crematiegraven naar vorm (rechthoekig) en vulling (houtschoolrijke rand) de typische late ijzertijd/Romeinse manier van begraven lijken te vertegenwoordigen, werd het gerecupereerde materiaal tussen te late bronstijd en late ijzertijd gedateerd. Het gaat hier dus mogelijk over een vroege introductie van het gebruik van brandrestengraven of een laat doorleven van het aardewerk in vroege en midden ijzertijd traditie.

De late bronstijd en midden-ijzertijd worden traditioneel gelijkgesteld met de urnevelden cultuur. Het begravingsritueel bestond uit de crematie en depositie van de vondsten in urnen. In West-Vlaanderen echter zijn nog geen urnevelden uit deze periode gekend. Ook de periode tussen het verdwijnen van de urnevelden en de start van het fenomeen van de Late ijzertijd/vroeg Romeinse brandrestengraven is nog een mysterie. De hierboven besproken brandrestengraven lijken in deze periode te vallen en hebben bijgevolg veel potentieel om een deel van dit kennishiaat in te vullen. Het potentieel op extra kennis bij eventueel verder onderzoek wordt bijgevolg zeer hoog geschat en een verder onderzoek door middel van een vlakdekkende opgraving is aangewezen.

6. BIBLIOGRAFIE

6.1. Uitgegeven bronnen

- Cooremans B., Deforce K., Hollevoet Y., Huyghe J., Vandebruaene M. 2009. Het grafveld, In: Hillewaert B. en Hollevoet Y. Vondsten uit vuur: Romeins grafveld met nederzettingssporen aan de Hoge Dijken in Jabbeke. Brugge: Uitgeverij van de Wiele, 24-64.
- De Cleer S. en Desmet C. 2015. Archeologienota: Harelbeke, Gaversstraat – Bleekput. Verslag van Resultaten. Geraadpleegd op <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2953>
- De Logi A., Messiaen L., Sturtewagen K., Bruyninckx T. 2009. Archeologische opgraving Kortrijk/Harelbeke Evolis (prov. West-Vlaanderen) 16 april – 16 november 2007. Ingelmunster: Monument Vandekerckhove
- Despriët P. 1969. Harelbeke-Stasegem: Gallo-Romeinse Vicus. In: Archeologie, 1.
- Despriët P. 1978. De voorgeschiedenis van Harelbeke. In: Leiegouw 20, 191- 219.
- Despriët P. 1984. Volksdevotie in de Romeinse tijd. In: Archeologische en historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen: Bodemschatten uit Zuid-West-Vlaanderen 10.
- Devliegheer L., 1959. Oudheidkundig onderzoek van de Sint-Salvatorskerk te Harelbeke. In: De Leiegouw 1, 19-62.
- Diemen, B. 1997. Korte historie van de kleiijp. In: Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jg. 12, nr. 3, 167-171.
- Ferfers F., 2008. Archeologische prospectie De Molhoek 04- 06 juli 2008, Harelbeke: geen uitgever.
- Habermehl D. 2014. Opgravingen aan de spelverstraat te Bilzen. Een nederzetting uit de IJzertijd. Amsterdam: VUHbs
- Hiddink, H. A. (2003). Het grafritueel in de Late IJzertijd en Romeinse tijd in het Maas-Demer-Scheldegebied, in het bijzonder van twee grafvelden bij Weert. Amsterdam: ACVU.
- Léva C., Viérin J., 1961. In: Archeologie 1, pp. 161-164.
- Matton A. 1989. De Gallo-Romeinse site van de Collegewijk, opgraving '80-82, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Vrije universiteit Brussel.
- Mervis D. en Deville T. 2014. Vlakdekkende opgraving op de multi-periode site te Geel Eikevelden. Bilzen: Condor Archaeological research.
- Ooghe R., Debrabandere F., Despriët Ph., 1979. Harelbeke, Historische Monografiën van Zuidwest-Vlaanderen 1, Kortrijk: Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen
- Van Den Broeke, P. W., 2012. Het handgevormde aardewerk uit de ijzertijd en de Romeinse tijd van Oss-Ussen: studies naar typonchronologie, technologie en herkomst. Leiden: Sidestone Press.

6.2. Internetbronnen

www.inventaris.onroenderfgoed.be

www.cai.onroenderfgoed.be

www.geopunt.be

www.ngi.be

claypipes.nl/18e-eeuw/stippen-rozen/

onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/metaaltijden/bronnen/archeologisch/begraafplaatsen

Meer informatie is tevens beschikbaar via het digitale registratiesysteem:

<http://www.monarcheo.be/web/monument/archeologie/home/home>

6.3. Bijlagen

- Figuur 1: Projectgebied geprojecteerd op GRB (www.geopunt.be)
Figuur 2: Projectie van het projectgebied op recente satellietfoto's (Google Satellite).
Figuur 3: Afgegraven teelaarde in het noordoostelijk deel van het projectgebied (Foto met zicht uit het noordoosten)
Figuur 4: Verkavelingsplan
Figuur 5: Inplantingsplan van de proefsleuven geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be).
Figuur 6: Bodemkaart met aanduiding van het plangebied.
Figuur 7: Zicht op "Harlebeecke" ("Atlas des Villes des Pays-Bas" van J. van Deventer)
Figuur 8: Zicht op "Harlebeka" ("Flandria Illustrata" van A. Sanderus). Het studiegebied ligt in de rechter onderhoek van de afbeelding.
Figuur 9: Ferrariskaart (1771-1778) met weergave plangebied.
Figuur 10: Vandermaelen kaart met aanduiding van het plangebied.
Figuur 11: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied.
Figuur 12: kadasterkaart van Popp met aanduiding van het plangebied.
Figuur 13: Projectgebied geprojecteerd op luchtfoto (1979-1990)
Figuur 14: CAI geprojecteerd op het GRB. In het uiterste zuidwesten van de kaart is de noordgrens van de *vicus* te zien.
Figuur 15: Proefsleuven met aanduiding van bodemprofielen (1-6), geprojecteerd op GRB (www.geopunt.be).
Figuur 16: Profielputten
Figuur 17: Hoogtemetingen
Figuur 18: Alle sporenkaart
Figuur 19: Locatie van de Brandrestengraven.
Figuur 20: Spoor 6, SI2, foto vanuit het noorden.
Figuur 21: Spoor 7, SI2, foto vanuit het westen
Figuur 22: Spoor 12, SI2 en spoor 11 SI4
Figuur 23: Locatie van de (paal)kuilen
Figuur 24: coupe op spoor 5
Figuur 25: Vlakfoto's van spoor 8 en spoor 13
Figuur 26: Vlakfoto van spoor 10 en coupe op spoor 9
Figuur 27: Het handgevormd aardewerk uit spoor 8.
Figuur 28: Het handgevormd aardewerk uit Spoor 5.
Figuur 29: Het handgevormd aardewerk uit spoor 12 met detail van het knobbelloor (rechts).
Figuur 30: Aardewerkvondsten uit spoor 7.
Figuur 31: Besmeten aardewerk uit spoor 6.
Figuur 32: Fragment van een kleipijp uit sleuf 4.
Figuur 33: Silex uit spoor 5.
Figuur 34: Geselecteerd gebied voor verder onderzoek